

BROJ 3.

Ožujak 2006.

E R I D A N

Znanstvena fantastika, Fantasy & Horror

SADRŽAJ:

<i>Fini - mini uvodnik.....</i>	3
<i>Tomislav Babić - Krvnik svijeta.....</i>	4
<i>LBPM - Recenzija knjige "Najbolji na svijetu" .....</i>	9
<i>Andrea Kovač - Hrvatska ZF književnost (esej) .....</i>	11
<i>Freya N.Pride - Nordijska mitologija .....</i>	16
<i>Tereza Rukober - Tragovi .....</i>	22
<i>Vesna Kurilić - 100 i više pitanja o svijetu Milesa Vorkosigana .....</i>	31

Fini - mini uvodnik

Nova uređivačka politika: štedimo na tinti pa kratimo uvodnik.

Marko Pavić je mladi autor čije će nas ilustracije zabavljati u ovom broju, ima preferencije ka polu raspadnutim zombijima - nadam se da će vam se svidjeti.

Naslovnica je djelo Kristijana Dundovića.

Tisak ovog broja fanzina "Eridan" financijski je omogućio odjel gradske uprave za kulturu grada Rijeke te im se ovim putem zahvaljujemo.

Ovo je treći broj fanzina "Eridan" i nadamo se da ćemo u budućnosti imati i širi raspon tema i suradnika. Ako želite pisati za fanzin, crtati ili ga uređivati (ili na bilo koji drugi način pomoći) javite se na forum:

[www.game-master.org/phpBB2 <http://www.game-master.org/phpBB2>](http://www.game-master.org/phpBB2)

ili na mail:

[zorankrusvar@yahoo.com <mailto:zorankrusvar@yahoo.com>](mailto:zorankrusvar@yahoo.com)

Ajd' zdravo!

Udruga 3.Zmaj, Rijeka.

Krvnik svijeta

Čovjek je hodao kroz život, a propast ga je slijedila. Zvao se Daniel i tog je dana ujahaо u Karamej. Bio je to mali gradić, možda najviše tisuću stanovnika, ali tu se nalazila njegova meta. Polako je prolazio glavnom ulicom i pogledavao ljude oko sebe. Posve normalni ljudi, koji su išli svojim putem poput ostalih ljudi u drugim gradovima. Stare i oronule kuće su prevladavale ulicom, tek tu i тамо neka je izgledala mlađe od pola stoljeća. Kad je stigao do krčme koju je tražio, sjahao je sa svog konja, te ušao unutra.

Ostali ljudi u krčmi su vidjeli njegovu priliku razbarušene tamne kose i brade u starom trošnom kaputu i još trošnijoj košulji i hlačama, vjerojatno nisu niti posumnjali u njegovu pravu prirodu. Niti dva pištolja oko pasa i dugački mač na leđima im nisu poslužili kao upozorenje. Razbojnici su bili uobičajeni u ovim predjelima i svi su nosili oružje kako bi se zaštitili. Daniela nije bilo briga za njihova mišljenja, ionako će svi oni umrijeti, samo je pitanje vremena. Krenuo je prema šanku i obratio se visokom i mršavom krčmaru.

- Gdje je? upitao je.

- Tko? krčmar mu je uputio zburjeni pogled.

Danielu se nije dalo objasnjavati, uostalom svoj odgovor je pronašao u krčmarovom umu. Jedan pogled i znao je sve što je trebao znati. Ti ljudi, kako im se lako mogu čitati misli, pomislio je. Čovjek kojeg je tražio bio je u ovoj krčmi, čovjek čiji će potomak nekoliko tisuća godina kasnije izumiti stroj koji će spasiti cijelo čovječanstvo. Čovječanstvo koje se odreklo Daniela i koje jednog dana više neće postojati.

Krenuo je prema stepenicama i počeo se penjati na prvi kat krčme. Neki ljudi su ga zburjeno pogledavali, ali nitko nije ništa učinio. U njihovim umovima video je strah. Osjećao ga je svuda oko sebe, možda je i zato toliko prezirao te

ljude.

Taj osjećaj bi im uvijek zarobio srca i tjerao ih da čine stvari koje on nikad ne bi činio. Što će tek biti kad saznaju što sam ja zapravo? Kad saznaju da je Koljač došao u njihov grad.

Došao je do sobe koju je tražio. Sporim pokretom ruke dotaknuo je kvaku. Zadnja prilika za odustajanje, pomislio je. Ne, neće odustati, donio je odluku i provest će je do samog kraja. Gorkog kraja. Ušao je u sobu i pogledao svoju žrtvu. Usko lice bilo je uokvireno kratkom i urednom svjetlom kosom. Tužne plave oči kao da su molile za spas nečega što se ne može spasiti. Sjedio je na krevetu držeći hrpu papira na krilu i olovku u desnoj ruci. Savršeno bijela košulja sakrivala mu je grudi, a tamne hlače pojačavale dojam službenog čovjeka. Ipak te oči, te tužne oči, kao da su gledale u samu Danielovu dušu. Bez dvojbih, rekao je sam sebi i desnom rukom izvukao pištolj.

Prvotni zbumjeni izraz plavokosog muškarca brzo je napustio njegovo lice. Strava i užas su izbili na površinu čim je ugledao odsjaj metalna na pištolju. Razrogačene oči i poluotvorena usta odjednom žele izreći tisuću riječi koje ne mogu promijeniti sudsbinu. Daniel je gledao to lice, lice anđela koji umire, a zatim stisnuo okidač. Pucanj je odjeknuo, a metak je poletio kroz zrak i pojuriuo prema svojoj meti. Daniel ga je mogao zamisliti kako sječe sve pred sobom dok se nije ugnijezdio u glavi svoje žrtve.

Ostao je na trenutak stajati nad tijelom čovjeka kojega je upravo ubio. Nikad mu prije nije bilo žao zbog ubojstava koje je počinio, ali sad mu se tjeskoba, tiho poput izdajice, zavukla u srce. Jako je dobro znao što ova smrt znači i shvatio je da se boji događaja koji će sada uslijediti. Znao je kako će sve završiti, ali svejedno se bojao, jer jedan dio u njemu, onaj zadnji dio ljudskosti, za koji je mislio da je odavno umro, probudio se i vrištao u njegovom umu. Što si to učinio, što si to učinio, ti jadniče?

Kad je uspio potisnuti svoje sumnje izašao je iz sobe. Ugledao je trojicu ljudi koji su ga čekali. Očito su bili tu da čuvaju plavokosog, ali posao za koji su bili plaćeni, nisu dobro obavili. Zato su im lica bila mrka, a pištolji u rukama. No ono važnije, strah im se odražavao u očima, a oklijevanje im je usporilo brzinu umra. Tri pucnja kasnije, Daniel je prešao preko njihovih mrtvih tijela i počeo se spuštati stepenicama. Kad je stigao do dna, u prostoriji su svi ljudi bili na nogama, držali su pištolje ili noževe u rukama, spremni za borbu. Možda je bilo dovoljno ubijanja danas, pomislio je.

- Zar ne prepoznajete Koljača kad ga vidite? njegov glas je grmio kroz prostoriju. Zar ste oslijepili ili i vi želite upoznati smrt?

Polako su počeli spremati onužja i micati mu se s puta. Svi su oni čuli priče o Koljačima, ljudima koji to više nisu bili. Krvoproljeće i smrt su ih slijedili, a svi koji bi im se suprotstavili uskoro više ne bi postojali. Oni rijetki ljudi koji bi uspjeli ubiti Koljača, bi uskoro sami postali jedni od njih ili umrli tijekom mučne pretvorbe.

Daniel se sjetio dana kada je Koljač došao u njegov grad i počeo klati sve oko sebe. On je bio jedan od rijetkih preživjelih i on je bio taj koji je ubio tog Koljača. Protjerali su ga iz grada zbog događaja koji se više nisu mogli izbjegći. Nisu niti uzeli u obzir to da ih je on spasio. Sljedeće noći Daniel je doživio svoju prvu viziju svijeta, prvu viziju budućnosti i prošlosti koja mu i sada krstari umom. Tada nije bio spremjan za to, a sva smrt koju je vidoio u toj viziji izludivala ga je, smrt koju je on dijelio ljudima. S vremenom je naučio potisnuti tu viziju i koristiti je u svoje svrhe, za ubijanje.

Vratio se u sadašnjost i polako krenuo prema vratima, ali strah ljudi oko njega postao mu je neizdrživ poput otrovnog plina u kojem se gnjio. Produžio je svoj korak, kako bi što prije izašao iz krčme, ali kad je stigao do izlaza nešto u njemu je puklo. Zamislio je prostoriju punu izmrcvarenih tijela, odrezanih glava i udova, pod natopljen krvljui i iz njemu neobjasnivog razloga ta vizija mu se svidjela više nego ikad prije. Ugleđao je samog sebe kako izvlači svoj dugački mač, a prvi meci su već počeli fijukati pored njega.

Došao je do prvog čovjeka i jednim ga brzim potezom rasporio od desnog kuka do lijevog ramena. Tada je izgubio svu kontrolu nad svojim tijelom, a samo smrt mu je bila na umu. Jednom čovjeku je probio lubanju svojim mačem, a komadići mozga su prosuli po podu. Drugome je zabio svoj skriveni nož u oko, a trećem rasporio vrat od uha do uha. Nastavio je tako ubijati dok nije poklao sve u krčmi, a zatim je počeo širiti smrt i na ostale ljude u gradu. Sedmogodišnjem dječaku je odrezao noge, a zatim mu, dok je ovaj nepomično ležao, snažnim udarcem nogom smrskao lubanju. Jedna žena mu je skoro pobegla, ali izvadio je pištolj i jednim hicem je pogodio u kralježnicu. Kad joj je prišao vidoio je da u naručju drži malu bebu. Vrištala je tražeći milost sve dok oštrica mača nije probila i nju i njezinu dijete. Nitko mu se nije mogao suprotstaviti, a on ih je sve zaklao i kad je naposljetu okupan krvlju završio masakr,

pronašao je svog konja te izjahaо u sumrak.

Dok je juriо kroz mrak, shvatio je da je prvi put u životu uživao u ubijanju, ali je onaj zadnji dio ljudskosti u njemu, koji je odavno trebao biti mrtav, ponovo vrištao. To nije u redu. Prestani dok još možeš. Vrištanje se svakim trenutkom sve više i više pojačavaо. Postalo je toliko glasno i nesnosno, da ga je jednostavno izluđivalo. Prestani! Prestani! Prestani! U napadu ludila, izvukao je pištolj iz futrole i ispalio metak u glavu svog konja. Konj je posruuo, a Daniel mu je preletio preko glave i sunovratio se na zemlju. Tama mu je pala na oči, a svijest odlutala u zemlje snova.

Kad se probudio, još uvijek je bila noć. Bol mu je strujala umom i govorila da nešto ne valja. Pogledao je svoju lijevu nogu i vidio da je savijena u neprirodnom položaju. Slomljena. Uz puno muke podigao se u sjedeći položaj i pokušao namjestiti slomljeni ud. Novi nalet nepodnošljive boli mu je savjetovao suprotno. Što sad, pomislio je. Današnji napadi ludila mu se nisu svidjeli, a oni će od sada postajati sve češći. Znao je da se ne može boriti protiv toga. Možda da se posvetio spašavanju, umjesto ubijanju ljudi, možda bi uspjevao kontrolirati sebe. Ipak danas je on uništio ljudski rod. Odgovornost je bila na njemu, a mrlja na njegovoj duši. Shvatio je. On je svoje obavio. Sporim pokretom ruke izvukao je pištolj i prislonio si ga na glavu.

Stisnuo je okidač i zrno je izletjelo iz cijevi pištolja. Trenutak kasnije metak se silovitim udarcem probio kroz lubanju. Usporio je, ali ne dovoljno da ga meko moždano tkivo zaustavi. Sjekao je poput vrućeg noža kroz maslac, a mozak se raspadao pod naletom tog komadića metala. Neminovra smrt je ulazila kroz kanal koji je stvorio i počela se širiti kroz žile mozga, a zatim niz cijelo tijelo. Jurenje metka se polako usporilo kao da shvaća da je ispunio svoju zadaću, te se sad može smiriti.

Danielovo beživotno tijelo je mirno ležalo, dok mu se glava natapala u lokvi vlastite krvi...

Tomislav Babić

MACHINE INSUFFICIENCY: REBOOT, ANYONE ??

Poetic

Zoran Krušvar: "Najbolji na svijetu"

Humor i satira nisu baš česti gosti znanstvene fantastike iako ih u tome beletrističkom žanru nalazimo još iz vremena proto ZF-a. I kad se pojavi neko takvo djelo, ono najčešće ne izaziva urnebesni smijeh. Također su to kao po pravilu djela sa slabijom znanstvenofantastičnom potkom, više u domeni čiste fantastike ili horora ili parodije na žanr, pretežito pripovijetke. Poznavatelji bi tu uvrstili Jonathana Swifta, Samuela Butlera ("Erewhon"; 1872.), Twaina ("Jenki na dvoru kralja Artura"; 1889.), priče Ambrosea Biercea, pa potom Anthonyja Bouchera ("The Complete Werewolf"; 1969.), priče Fredrica Browna ("Placet is a Crazy Place"; 1946.), Clarkeove "Priče iz Bijelog jelena" (1957.), priče Kuttnera, Tenna i Sheckleyja, djela legendarnog Vonneguta, dio Lemova opusa (primjerice "Priče o kadetu Pirxu"), Sama Lundwalla, pa do svima znanih uradaka Douglasa Adamsa i Roberta Asprina. U hrvatskom ZF-u valja istaknuti "Sirius" koji je njegovao kratku humorističnu priču, te sustavno koketiranje s humorom i satirom Predraga Raosa, a zanimljivo je da su u mlađoj generaciji, u recentnoj produciji, humor i satira dosta česta pojava - Vanj Spirin, Darko Macan, Zoran Krušvar...

"Najbolji na svijetu", zbirka s 14 priča Zorana Krušvara u izdanju Mentora, 2004., kao peta knjiga u ediciji Sfera, odlična je ilustracija humornosatiričnog elementa u znanstvenofantastičnom žanru i nesporno zaslužuje i čitanje, a i mjesto u osobnoj biblioteci.

Prije nego što se posvetimo samim pričama valja nešto reći i o jeziku. Jezik je temelj svakoj kvalitetnoj literaturi, svakoj književnoj pisanoj riječi i u ozračju ozbiljnog izdavaštva lektura mora zauzeti svoje mjesto u svakom izdavačkom pothvatu. Zato smeta što u zbirci nerijetko nailazimo na pravopisno-gramatičke prepuste. I autor, a poglavito izdavač, morali su se pobrinuti da toga ne bude. A to naglašavam i stoga što autor piše jasnim, pitkim stilom, elokventno, uz dobre dijaloge te bi strukovni dio spisateljskog rada bio potpun uz dobru lekturu.

Zoran Krušvar, ocjenjujući na temelju sadržine njegovih priča, osoba je izražena humora i britkog pogleda na stvarnost i okruženje u kojem živi. Ismijava i karikira anomalije društva, osoba i običaja uljudbe kojoj pripada, pa da ediciju Sfera ne resi obilježe znanstvene fantastike, dobra većina priča ove zbirke mogla bi proći neuvrštena u žanr. Naime, tipični elementi ZF-priča u njima su poprilično krhki, u pravilu tek skromna kulisa za autorovo izrugivanje stvarnosti (osim možda u sjajnoj priči "Najbolji na svijetu" s vremenskim paradoksom). Tako su mu na meti dnevnopolitička zbivanja u ovoj regiji, klišeji i "klasici" fantastične i znanstvenofantastične literature,

praznovjerice, lažne vrijednosti u društvu, ljudska glupost i predrasude. Pretjerano bi bilo reći da je ova Krušvarova zbirka literatura s velikim L, ali je svakako sjajno i zabavno satiričko štivo s okusom fantastike koje najavljuje visoke domete autora. Uz ozbiljniji pristup svojoj neozbiljnosti, kvalitetniji izbor meta za svoje satirične strelice i originalniji izbor motiva (neke ideje u ovoj zbirci već su videne, iako drugačije obrađene), Zoran Krušvar ne bi trebao ostati samo u domeni često nekritičkih ljubitelja žanra, nego zauzeti mjesto i u literaturi i kritici tzv. glavnog toka.

LBPM

HRVATSKA ZNANSTVENO-FANTASTIČNA KNJIŽEVNOST

Esej, kritika, štogod
želite da bude....

**OVAJ JE TEKST NAPISAN ZA LIDRANO I NAMIJENJEN JE ŠIROJ
PUBLICI.**

Danas, kada je "domaća književna scena" preplavljena ili realnom prozom novijeg formata, proklamiranim posebice od strane novinara poznatih hrvatskih dnevnih novina, pa nadalje ....ili pak najnovijim trendom što osvaja srca kupcima mršave naklade knjiga "tankokorica" (jer ne zaslužuju bolje), knjiga popularno nazivanih "chick-lit" prozom , (kcja stremi prvenstveno prema onoj polupismenoj većini, o kojoj evisi pozicija na "top-10" u emisiji tipa "Po' ure kulture" prodano kojih 10ak knjiga tjedno u ponekoj knjižari, kao prigodan , recimo, rodendanski poklon).... je vrlo teško pričati o bilo kakvoj suvremenoj književnosti sa svim njenim žanrovima, pa uključujući i onaj prekaljeni "SF" , koji kao neka ružna naslaga, neki zaostao komadić, zazubica, vreba u ustima podebljeg domaćeg nakladnika, čekajući samo trenutak da se ukaže u pravom svjetlu, samo da bi mogao biti "popljuvan" od strane samo-prozvanih kritičara književnosti i onih koji će se tek prozvati takvima (čim na policama pronađu dostojan naslov, možda).

Ne, nema tu priče o nekoj ozbiljnijoj i novoj književnosti u Hrvata, koja je istodobno i čitana od širih masa (gore navedena 2 primjera), a da istodobno i zadovoljava više književne kriterije i možda ono najvažnije, da se od nje možda može i živjeti...

Upravo u takvome trenutku posežem za nezasluženo zanemarenim žanrom, koji mnogi kritičari i teoretičari odbijaju svrstatu u "ozbiljnu, lijepu, kvalitetnu, čitljivu, kritike vrijednu" književnost jer, eto, bolje će proći 100 puta ponovljena i isprana, da ne kažem "ofucana" poslijeratna i svakidašnjicom isfrustrirana, uvjetno možda i dobra knjiga, jer to je ipak nešto poznate, prepoznatljivo, nešto što si i jednostavniji umovi mogu percipirati (ili, laički rečeno, "stvoriti sliku u glavi").

Znanstvena fantastika (u ovoj regiji zvana često i naučnom fantastikom) je općenito gledajući u svjetskoj književnosti, još od Campbellovog "zlatnog doba" '20tih, dobila zamah i čitana je, čak i isplativa. (Sjetite se samo manje izazvane "Harry Potterom", koji u suštini i nije neka osobito kvalitetna proza, ali opet vrlo popularna među "širim masama" opet se vraćam na gore navedene primjere).

U ostatku svijeta, opet, kad se o znanstvenoj fantastici radi, ne mogu da se ne osvrnem na SAD, gdje je čak i onaj neizbjegni "šund" u SF-u popularan i isplativ (neki uporno cijelu tu književnost pokušavaju prozvati "šundom", ali su isti najčešće ljubitelji jeftinih "krimića i ljubića" ili pak ljudi koji su tijekom godina toliko nadrasli same sebe da ništa ispod Flauberta kod njih nipošto ne prolazi), a pisci znanstvene fantastike od svojih honorara čisto lijepo žive... (ovdje, kod nas, se takvo što nitko ne bi usudio napisati, kakvo džepno izdanje SF-a loše kvalitete... pa tko bi tiskao takvo što, uz sveprisutne, isto džepne primjerke ukoričenog životopisa nekog, ovaj tren slučajno popularnog, pripadnika domaćeg "džet seta", evo prodaje se, tamo, kod pečenjare na uglu...).

Ne, mi veliki, pismeni i naobraženi (socijalno pobalkanjeni) Hrvati kojima je u velikom broju najveći domet predvečernji termin "Big Brothera" ili pak bicografija dame što obitava na Visokim petama ili nogama, nije ni bitno, u kroničnom strahu od kakve loše kritike, ili ne daj bože spominjanja u dnevnim novinama, pribjegavamo drastičnim metodama kao što su pojavljivarja na televiziji ne bi li malo osvjetlali obraz, gdje ćemo s najvećim ponosom priznati koju marku mobitela imamo, kako bi potencijalni gledatelj (ili slušatelj) zažmorio na loše rečenične konstrukcije, činjenicu je posljednja knjiga koju smo pročitali bila lektira (dakle pročitana gotovo pod prisilom) i to ona pradavna, kako li joj je ime ono bilo.... Mi smo ti koji će, kao "poznati hrvatski književnici" dobivati javne napadaje i slomove živaca ako se netko usudi spomenuti kako našom velikom književnom uspješnicom, (koja je čak dogurala i do statusa romana, zamislite), dominira "element fantastike", fantastike, koja će biti svakako zvana, samo ne svojim pravim imenom. Jer bilo je pokušaja, čak i uvodenja termina "fantastičari" ovdje kod nas, ne bi li se nekako klasificirao jedan val književnika, koji se pak srame priznati da pomalo zadiru i u "drugu stvarnost" (a jel?) , dapače rezignirano odbijaju spominjanje sličnih pojmoveva uz njihova velećijenjena, realna, staložena imena.

"Svi znamo tko su ti ljudi" da parafaziram jednog kolegu.

....Ne, naši "kritičari" za neki roman tek nejasno spominju da on (npr.) "koketira sa SF-om", očito jako pazeći da na sebe ne navuku bijes autora, ili pak šire publike (kojoj je roman dobar, ali naprsto ne prihvata nešto sa prefiksom "SF" kao kvalitetno).

I tu dolazi do temeljnog problema.

"Znanstvena fantastika u Hrvatskoj, postoji li to?" već vas čujem kako govorite, dršćući, tiho, kao da spominjete neki neizrecivi oksimoron dok pod miškom stežete najnoviji primjerak "pustolovina malog čarobnjaka" omotanog dnevnim novinama, kradomice, a u džepu vam se gužva primamljiva kino

ulaznica najnovije "fantastične akcije", najmanje Hollywoodske produkcije. Još tiše stiže odgovor na pitanje, pa bilo ono i retoričko, svakako je odgovor na nj pozitivan.

Jer, takva književnost u Hrvata postoji, iako mršava i nespominjana, prečesto odbijana...ona je ipak živa i ustraje u toj svojoj "životnosti".

Tu bi mogli navesti i glavni, recimo, problem ona nije komercijalna, a samim time i dostupna širom čitateljstvu, javnosti poznata i spominjana. (Kao što autori nemali broj puta spominju, pretpostavljam da osobito vole taj pridjev). "Komercijalno" je u ovom današnjem svijetu pravi termin, za sve što je šire popularno (ne nužno, ali očekivano loše), što se lako prodaje, a još lakše konzumira, iako poslije takvog proizvoda ostane samo blago-gorkasti osjećaj u ustima, kompenziran obilnim šlagom u koji je umotan, baš poput jutarnje kave.

I zato sam, eto, da budem i dublje subjektivna, pomalo i ponosna što i mi imamo svoj mali književni "underground" (mnoge subkulture upravo taj strani termin štuju i veličaju trebam li samo spomenuti glazba u tom kontekstu ili je pak ta aluzija već na prvi pogled sasvim očita....)

Ovdje, u Hrvatskoj, znanstvenu fantastiku održavaju na životu entuzijasti, kojima broj s vremena na vrijeme i poraste, a koji se većinom međusobno znaju i rado sreću po raznim konvencijama koje oni i ostali zaslужni ljudi, fandomska "ekipa", organiziraju i posjećuju.

(Primjerice zagrebački Sferakon, zatim pazinski Istrakon na kojima su poznati strani žanrovske autori redovito gosti, pa onda Rikon, Essekon, Festival fantastične književnosti itd. ....)

Upravo u tome se i ogleda najbolja strana te "nekomercijalnosti", činjenici da je broj autora manji, ali stoga ih je lakše i većinu okupiti na sitom mjestu, nekoliko puta u godini.

Ali ima to i svojih loših strana, kao što su izrazito niski honorari, nemogućnost probitka u domaćim vodama (zbog izbirljive već spomenute publike), makar i uspjeli "vani", u Hrvatskoj većina prevedenih autora ne će biti prepoznata, čak ni prozvana. O njima nećete čitati u novinama, niti slušati javno njihovu prepotenciju, već ćete, ako se potrudite, dobiti priliku da uživate u najčešće kvalitetnom i svakako nesvakidašnjem "domaćem proizvodu".

Ako se poželite bolje upoznati sa žanrom, uvijek je tu pokojna književna udruga (Sfera, novoosnovani 3.Zmaj i sl.), nekoliko redovitih godišnjih konvencija, niskonakladni i namijenjeni užoj publici, ali još službeno aktivni fanzini, pa čak i Futura, koja je davno prestala redovito izlaziti i nažalost, po onome što čujem, više ne objavljuje domaće autore, (prošlo je „zlatno doba“

hrvatske fantastike), kao u davnih dana, kada je izlazila redovito u velikim nakladama, kao i prethodnik Sirius i još pokoji stari časopis...

Ali tračak nade se nazire... O ponekom SF romanu domaćeg autora još uvijek možete pročitati kakvu kritiku, pa čak i, ako ništa, posuditi u knjižnici, primjerice roman "Šablja" ("roman desetljeća" u žanru), autora pod pseudonimom Ivan Gavran, ili npr. nedavno izšao roman "Sva krv čovječanstva" Dalibora Perkovića kojega fandomska "ekipa" hvali...

Ako vas, pak, uhvati nostalgija, uhvatite se knjiga Predraga Raosa, koji osim što je poznat po nekim svojim djelima izvan žanra, piše i odličnu znanstvenu fantastiku (nagrađivanu Sferama- domaćim nagradama za najbolja SF ostvarenja u raznim vrstama), krenuvši od "Brodoloma kod Thule" ili pak "Mnogo vike nizašto" sve do izvrsnog "Nul efforta" ...

A ako možda tražite ženske autore , preporuča se roman "Kaos" Milene Benini (također nagrađen Sferom) ;

...ili možda kakvo djelo "prve dame hrvatskog horroora" autorice pod pseudonimom Viktorija Faust (baš me nedavno ugodno iznenadilo kad sam naišla na dvije njezine knjige u knjižnici Vladimira Nazora).

Od "aktualnih" autora, koji danas pišu tu se najčešće spominju Mario Berečić , Danilo Brozović, Marina Jadrejčić , Tatjana Jambrišak, Goran Konvični, Zoran Krušvar, Igor Lepčin, Darko Macan, Krešimir Mišak, Dalibor Perković, Zoran Pongrašić, Aleksandar Žiljak te autori navedeni koji redak iznad.

Što se pak kronologije tiče, starija hrvatska znanstvena fantastika , sve do danas, može se laički podijeliti na: svoje Zlatno doba (~1975.-1990.) i svoj Novi val koji datira od 1995.g. nadalje.

Pritom možemo primijetiti kako je domaća znanstvena fantastika relativno mlada (ako uspoređujemo na svjetskoj razini, gdje se SF pojavio, od pretpovijesti i povremenih "fantastičara" (da se tako izrazim) sve do pravih začetaka negdje '20tih godina prošlog stoljeća. ...iako su prvi hrvatski znanstveno fantastični romani: "Na Pacifiku 2255." Milana Šufflaya iz 1924.g. i onaj iz 1932.g. autora Mate Hanžekovića naslovljen kao "Gospodin Čovjek", do '70tih (ujedno i vrhunca) nema pravog razveja... uvjetno rečeno jer su tu doduše '50te godine u kojima su značajni autori Mladen Bjažić i Zvonimir Furtiner, ali tek od trenutka kad je objavljen Sirius , prvi hrvatski znanstveno-fantastični časopis (1976.g.) hrvatski SF dobio je zamah, te je "Zlatno doba" moglo nastupiti.

Vrijedi pritom i spomenuti da je Sirius dva puta izabran za najbolji europski SF časopis te je od 1980. -1989.g. izlazio redovito svaki mjesec sa najvećom nakladom od 30 000 primjeraka....

Urednici su bili: Borivoj Jurković i Damir Mikuličić, a najpoznatiji autori Branko Belan , Radovan Devlić (stripovi), Darije Đokić, Zvonimir Furtiner,

Damir Mikuličić, Slobodan Petrovski, Branko Pihac, Vena Popović, Hrvoje Prčić, Živko Prodanović, Predrag Raos, Zdravko Valjak....

1992.g. Sirius zamjenjuje Futura, koja daje priliku domaćim autorima, što označava još jedna kratki uzlet hrvatske fantastike, no „scena“ je već tada nepovratno promijenjena.... Bucući da postoje neke bitne razlike između 2 razdoblja...

Dok je u "Zlatnom dobu" nakladništvo karakterizirala oštra centralizacija, te se najčešće javljao standardni "hard core" SF, kao i space opere i sl.

podskupine, a mogao se naći i film domaće produkcije, u "Novom valu" se javljaju neke suprotne tenzije kao što je dekoncentracija nakladništva i hibridizacija žanrova.

Danas nemamo hrvatskog Asimova, Clarka, Telkiena ili Gibsona, nije uopće bitno, ali tu zasigurno postoje "mlade nade" koje se sve više žanrovski opredjeljuju... no mala je vjerojatnost njihova značajnijeg uspjeha u "domaćim vodama", zahvaljujući licemjerju domaćih "mjerodavnih" glavnih i odgovornih - kritičara i čitatelja koji bespotrebno podcjenjuju jedan kvalitetan i raznovrstan žanr, koji varira od znanstveno (teoretski) mogućih priča, sve do "fantasyja", koji već zazire u mitološko, i horrora, koji je pak priča za sebe... Uvijek spominjem kako je u školskim lektirama vičljiv nedostatak znanstvene fantastike, koju u vidu cijelog žanra uporno pokušavaju "strpati u isti koš" sa nekim džepnim, šund izdanjima raznih knjižica, ili pak tvrde da ona ne može nikako činiti "lijepu književnost", iako nigdje nisu jasno postavljene granice (kreuvši od Dantea, pa sve do poznatih književnika 20.st.), što to konkretno pripada žanru a što ne.

Čak i neki "SF klasici" poput Lemovog "Solarisa" obitavaju u tim tonama predrasuda, iako je samo djelo zaslužilo poziciju barem na popisu školske lektire ako ništa kao predstavnik žanra za srednje škole, koji bi odgovarao i njihovim konzervativnim kriterijima. Sam autor je inače i nominiran za Nobelovu nagradu (jedan zloban komentar kaže da bi je i dobio da onima koji su odabirali najbolje netko nije na uho prišapnuo da Stanislaw Lem piše SF). Nadam se da ovaj esej pruža dovoljnu argumentaciju da hrvatska znanstvena fantastika, kao prvo, postoji i postojat će, makar i u zaleđu (a ne na ovoj bijednoj današnjoj fronti), te da ipak postoji alternativa suhoparcij i istrošenoj hrvatskoj "svremenoj prozi" i "svremenim autorima" koji prečesto slično izgledaju i slično se ponašaju, čast iznimkama.

Jednog dana, kada odrastemo i budemo spremni gledati bez predrasuda, nakon što ispitamo sve mogućnosti i pročitamo dostupno, možda napokon shvatimo da mjerilo kvalitete nisu uvijek ružno dnevne novine, ili čak popularne tv emisije, već mi i naš osobni dojam, ili možda preporuka nekog dragog prijatelja, uz neizbjegno čitanje između redaka....

Nordijska Mitologija

O nordijskoj mitologiji je jako teško pisati, jer ima jako malo dostupnih podataka. Nordi nisu imali pisaniu kulturu nego su svoje mitove prenosili usmenim predajama. O nordijskoj mitologiji se najbolje može saznati iz islandskog teksta Edda. Postoje dva teksta nazvana Edda. Jedna Edda je pisana u stihovima, a druga kao prozno djelo. Edda koja je pisana u stihovima, sadrži trideset pjesama koje je napisao nepoznati pjesnik. Ta zbirka je nastala između 850. i 1200. godine. Na žalost neki dijelovi Edde su nejasni, te se pjesme ne nadovezuju, pa ih je teško shvatiti. Procnu Eddu je u ranom 13. stoljeću sabrao islandski povjesničar Snorri Sturluson. Sturluson je obožavao prošlost i tradiciju svoga naroda, te piše Eddu kao vodič drugim pjesnicima koji će željeti nastaviti sa opisivanjem i tumačenjem svojih starih mitova na starinski način. No, što se desilo. Kada je Sturluson pisao to djelo, Island je bio već dva stoljeća pokršten, te njegova Edda ne zvuči uopće kao da štuje Nordijska božanstva. Sturluson je očito vjerovao da su ti bogovi i božice samo velikani prošlosti, pa ih niti on sam nije štovao. Postojale su dvije obitelji bogova. Aesir u kojoj bijahu Thor i Odin, i Vanir koji su bili usko povezani s mrtvima. Sturluson je Aesire skroz krivo protumačio kao "Azijate" koji su došli iz Troje zbog Trojanskog rata?! Tim trojanskim izbjeglicama je zapovjednik bio Odin koji je pobjedničku vojsku preveo preko Njemačke i Danske u Švedsku, gdje ga je dočekao kralj Gylfi. Tu dakle, počinje prozna Edda. Gylfi ispituje gdje su Aesiri stekli toliku mudrost i bogatstvo. Nalazi se u velikoj dvorani u kojoj su tri visoka sjedala, a na kojima sjede tri božanska lika. On ih ispituje da bi se obavijestio, a njihovi odgovori predstavljaju ono što znamo o nordijskoj mitologiji.

U početku nije postojalo ništa. Samo praznina kojoj je ime bilo Ginnungagap. Na jugu se nalazilo toplo područje koje se zvalo Muspell, a na sjeveru hladno područje Niflheim. Muspell se je sastojao od vatre i topline, a Niflheim od snijega i leda. Na granici gdje su se vatra i led spojili nastali su prvi životi. Nastao je div imenom Ymir, koji je bio jako zao, te njegova krava Authumla, koja ga je odhranila svojim mlijekom. Authumla se hraniла ližući slane kocke leda. Iz jedne kocke leda nastao je čovjek imenom Buri. Buri je kasnije imao sina po imenu Bor koji se oženio Bestlom, kćerkom jednog od ledenih divova. Bor i Bestla imali su tri sina: Odina, Vilija i Vea. Odin i njegova braća su mrzili Ymira, te su ga ubili. Odnijeli su njegovo tijelo u sredinu Ginnungagapa i od njega stvorili svijet. Od Ymirove krvi nastala su jezera i more, od njegova mesa nastala je zemlja, od kostiju planine, a od zuba stijene. Ymirovu lubanju digli su na nebesa i na četiri njezina kraja postavili patuljke koji su je držali. Njihova imena bijahu Istok, Zapad, Sjever i Jug.

Iz iskri i plamena u Muspellu visoko na nebu naprave Sunce, Mjesec i Zvijezde. Yimirov mozak je poskočio u nebo i pretvorio se u oblake. Odin i njegova braća dadu Utgard divovima, kao njihovu tvrđavu. Za sebe utemelje kraljevstvu Asgard i zaštite ga od divova utvrđama sagradenim od Ymirovih obrva. Jednog dana Odin i njegova braća su šetali morskom obalom i našli su dvije naplavine drva. Odin im udahne dah života, Vili im podari razum i osjećaje, a Ve im dade sluh i vid. Bili su to prvi ljudi; Ask i Embla. Dali su im dom u Midgardu. Od njih su potekle sve ljudske rase. Ispod Midgarda prostire se Niflheim, ledeno carstvo smrti, a iznad njega je Asgard, carstvo bogova, gdje na prijestolju sjedi Odin i obuhvaća svojim pogledom cijeli svijet. Asgard i Midgard povezuje Bifrost, most duge. Samo su bogovi mogli prijeći taj most, a čuval ga je bog Heimdall. U središtu svijeta stoji golemi jasen Yggdrasil, čije se grane pružaju preko cijelog svijeta, a korijenje mu služi kao temelj. U podnožju stabla je izvor najveće mudrosti.

Glavna nordijska božanstva su:

Odin

Bog smrti, mudrosti i čaranja. On je bio vladar svijeta i voda Aesira. Imao je mnogo imena, a neka od njih su bila Allfather, Ygg, Bolverk, Grimnir. Odin je bio otac mnogih Aesirskih božanstava. Njegova supruga i družica zvala se je Frigg. Odin i Frigg su imali tri sina. Baldr, Hod i Hermod. Odin je bio i otac Thora, a majka mu je bila Jord koja je bila div (u nekim izvorima piše da je majka Thora bila Frigg). Sa Grid, koja je također bila div, Odin je imao kćer koja se zvala Vidar. Imao je i još jednog sina, Valia, sa Rind, kćerkom kralja Billinga. No, imao je Odin i puno smrtnih sinova koji su kasnije bili nosioci velikih dinastija. Odinove odaje su se zvale Gladsheim, Valaskjalf i Valhalla. Kažu da je Odinovo najviše mjesto Hlidskjalf bilo u Valaskjalf, od tamo je gledao na cijeli svijet. U Valhalli je okupljao svoje ratnike, Einheriar, kojima su Valkyrie bile odabранe. Odin se žrtvovao za znanje tako da je visio devet dana na drvetu Yggdrasil. Tako je naučio magiju runa. Za mudrost se odrekao ječnog svog oka. To je učinio kako bi mogao piti sa izvora Mimira koje je bilo izvor mudrosti i velikoga znanja. Nosio je prsten koji su izradili patuljci blizanci, zvani, Brokk i Eiti. Jahao je konja sa osam nogu, a ime mu je bilo Sleipnir. Odinu je bilo suđeno da umre u borbi na Ragnaroku. Vuk Fenris ga je progutao. Znao je svoju sudbinu, ali se svejedno odlučio na borbu. To pokazuje koliko je Odin bio hrabar i dostojan bog. Kasnije je njegov sin, Vidar osvetio njegovu smrt ubivši golemog vuka Fenrise.

Frigg

Boginja-majka. Frigg je bila supruga Odinova i božica braka. Po nekim izvorima kažu da je petak nazvan po njoj (Friday). Njene odaje su se zvale Fensalir, (oceanske dvorane). Drugo ime Frigg je bilo Saga. U Eddama se spominje pod tim imenom. Neki ljudi zovu božicu povijesti Saga, pošto je riječ saga povezana sa riječi za povijest

Thor

Bog groma i neprijatelj divova. Kozmosu neprestano prijete opasnosti. Glavni izvor opasnosti dolazi iz zemlje divova, a bog Thor ima zadatku da neprestano nadzire divove. U mitovima Thor je često opisan kako "borbam rastjeruje divove", a kada divovi ukradu njegov malj nastupa panika. Svijet bogova i ljudi je nesiguran, te mu prijete neprijateljske sile. Thor je bio taj koji je održavao red i mir u svijetu, pomoću svoje ogromne snage koje su simboli bili opasač snage, par željeznih rukavica i malj zvan Mjollnir, koji je predstavljao munju i grom. Zbog njegove povezanosti s olujom vjerovalo se da on nadzire kiše i vjetrove, pa je zato bio i bog plodnosti. Thor je bio najomiljeniji među bogovima u vikingškom razdoblju. Imao je silovitu i neobuzdanu narav, ali većim dijelom je njegov bijes bio uperen u divove. Svome je narodu uvijek bio dobar prijatelj na kojeg su mogli računati u svakoj prilici. Thor je bio ogroman, riđobrad, titanski jelac i pilac, veoma snažan i hrabar, ali ponekad prenagao u sudu. Njegov simbol, malj, primjer je načina na koji se mit i ponašanje isprepliću. Bilo je to oružje s kratkom drškom koje se bacalo. Nosio se je i kao amulet, zavezani remenom oko vrata. Njegove odaje su se zvale Bilskinir, a žena mu je bila Sif. Četvrtak je dobio ime po Thoru (thursday).

Njord

Bog mora, ribarenja i blagostanja. Njegov dom se je zvao Noatun (luka), a žena mu je bila Skadi, div. Ona se navodno udala za njega zato jer je imao lijepa stopala. Kasnije ga je ostavila, jer se nisu mogli odlučiti u čijim će odajama živjeti. Njord je otac Freya i Freye. A ime njihove majke se službeno ne zna, iako se misli da je to bila Ingunar.

Frey

Bog plodnosti, Njordov sin. Frey je vladao zemljom Alfheim. Kako bi se sklopio mir između Aesira i Vanira, skupa sa Njordom i Freyom je poslan na put u Aesir. Imao je brod Skidbladnir koji su mu napravili patuljci, a mogao je s njime ploviti po zemlji, te kroz more i zrak. Bio je velik da crži sve bogove, a opet toliko malen da mu je stao u džep. Žena mu se zvala Gerd i također je bila div, kao i njegova pomajka Skadi. Frey je ubijen od ruke vatrenog diva Surta.

Freya

Božica ljubavi i ljepote, Freyeva sestra. Bila je majka dviju kćeri, od Oda, Hnoss, koja je bila toliko lijepa da su sve blago nazvali po njoj i Gersemi. Freya je živjela u Folkvangu (ratno polje) i svaki je dan birala pola vojnika za Odina. Muž joj se zvao Od koji je nekako izgubila i za koga je lila zlatne suze. No, mnogi vjeruju da je Od zapravo Odin. Neki izvori tvrde da je petak nazvan po njoj, a ne po Frigg (Friday).

Balder

Dobri bog, sin Odina. Zvali su ga još i Prekrasan. Bio je najmilosrdniji i najblagohotniji od bogova. Imao je ženu koja se zvala Nanna, i s njom je imao sina koji se zvao Forseti. Živjeli su u Breidabliku. Prema proznoj Eddi, Baldera je ubilo lukavstvo boga Lokija i to je bila "najveća nesreća koja je ikad zadesila bogove i ljudi". Nanna je umrla od boli srca nakon Balderove smrti, te je pokopana sa njim na njegovom brodu.

Loki

On je zamršeno klupko proturječja. Varalica. Div i Odinov brat po mlijeku. Prema nekim izvorima spol Lokija je neizvjestan. Možda zato teško stupa u normalne odnose sa bogovima i ljudima. Loki je sin diva, a sa jednom od svojih žena je otac Midgarskoj zmije, vuku Fenriru (koji je ubio Odina) i Heli, koja je božica zemlje mrtvih na dalekom sjeveru. Svi su se oni rodili i rasli u zemljii divova. Loki skonča tako što mu bogovi nisu mogli oprostiti što je imao prste u Balderovo smrti, pa su ga svezali željeznim lancima. Iznad glave su mu svezali zmiju s otrovnim očnjacima. Njegova žena Sigyn držala je zdjelu da u nju kaplje otrov, no čim je pošla isprazniti zdjelu, otrov je počeo kapatiti po Lokijevom licu. Na kraju svijeta Loki će biti oslobođen da bi se u posljednjoj bitki borio protiv bogova. Boriti će se sa Heimdallom, čuvarom Asgarda, te će se međusobno ubiti.

Tyr

Bog rata. Osigurava pobjedu u borbi. On je jedini od bogova bio dovoljno hrabar da stavi ruku u usta vuku Fenriru. Na žalost tako je i ostao bez nje. Golemi vuk Fenrir mu je odgrizao desnu ruku. Srijeda je dobila ime po Tyru (Tuesday).

Bragi

Vješt pjesništvu i snalaženju riječima. Mnogi vjeruju da je Bragi bio posvojeno dijete Odina i Gunlod. Bragi je imao ruke urezane u jeziku.

Idun

Čuvarica jabuke besmrtnosti, Bragijeva supruga.

Heimdall

Čuvar mosta koji vodi u Asgard. Nikada ne spava, može vidjeti u mraku, te ima izvrstan sluh, može čak čuti kako ovcama vuna raste. Njegovo prebivalište je Himinbjorg (nebeske planine). Devet sestara koje su označavale valove su ga rodile.

Hother

Slijepi bog.

Ull

Strijelac i skijaš. Majka mu je bila Sif, a Thor poočim. Njegovo oružje je bilo luk i strijeli napravljeni od drveta Yew. Ull je živio u Ydalu.

Bibliografija:

Mithology, An Illustrated Encyclopedia, 1988, by Richard Cavendish
Ilustrirana knjiga mitova, 2002, by Neil Philip

Freya N. Pride

Panic

Tragovi

Stolice su bile složene u krug, a četvero ljudi sjedilo je u tišini, čekajući voditeljicu.

«Nismo u stanju niti pričati jedni s drugima, bez da nas voditeljica potakne na to,» pomislila je Maja, ali nije ništa rekla na glas.

Preko puta nje sjedio je mladi muškarac, s ožiljkom na licu. Duboka rana na obrazu tek je nedavno zarasla, i vidjela se ružičasta, ratečena linija. Da nije bilo tog ožiljka, izgledao bi vrlo privlačno - pomislila je Maja. I puno mlađe. Iako, ono što je činilo da izgleda starijim nije bio ožiljak, već držanje tijela - umorno i iscrpljeno.

Maja nije imala ožiljaka ali osjećala se jednakom tako umorno i iscrpljeno. Toga jutra - kao i svakog u proteklih mjesec dana - bilo je teško ustati iz kreveta, razmišljati o danu koji je pred njom i razgovarati s ljudima. Kada bi pomaknula ruke, imala je osjećaj da na koži i ispod noktiju osjeća pjesak. Puno je očekivala od ove grupne terapije, iako nije mogla točno definirati što. Možda razumijevanje, osjećaj zajedništva, osjećaj da nije sama...

Voditeljica je bila mlada žena u radnom kombinezonu, blijede puti. Kretala se brzo, sjela je na svoje mjesto i pozdravila grupu. Na pločici koju je nosila na kombinezonu pisalo je njezino ime, ime bolnice i titula: psiholog, specijalist za traume koje su posljedice nesreća pri svemirskim letovima.

Zamolila ih je da se predstave, imenom i prezimenom, i da kažu od kada su na liječenju. Muškarac s ožiljkom rekao je da se zove Dominik. Dva mjeseca u bolnici. Kada je došao red na Maju, rekla je svoje ime i to da je već mjesec dana na liječenju. Trudila se da se koncentriра i upamti tuda imena, vrijeme liječenja nije ni pokušavala zapamtiti. Jedino je upamtila da je mlada, krhka žena, koja se zvala Ina, najviše vremena provela na liječenju.

«Neću vam postaviti pitanje 'što vam se dogodilo',» rekla je voditeljica.
«Vjerujem da su vas to već previše puta pitali, a odgovor ne može stati u jednu rečenicu. Zamolit ću vas da mi za početak kažete jednu asocijaciju, vezanu uz ono što vam se desilo. Nemojte razmišljati, recite prvo što vam padne na pamet.»

Maja je ispraznila um, puštajući da misli naviru same. Vidjela je palme i pjesak. Međutim, Dominik je bio prvi na redu. «Led,» rekao je.

Voditeljica ga je zamolila da kaže nešto o svojoj asocijaciji. «Tlo je bilo zaledeno. Morali smo razbijati led da dodemo do vode. Led je bio crvenkaste boje jer je voda bila izmiješana s zemljom. Ipak, uspjeli smo je destilirati i dobiti pitku vodu. Crvenasti kristali bili su jako čvrsti, a mi nismo imali skoro nikakav alat.»

Žena koja se zvala Ina bila je sljedeća na redu. «Rešetka,» rekla je. Kada ju je voditeljica zamolila da nešto kaže, Ina je sjedila suteći. Ostali su čekali u tišini, dajući joj vremena da skupi hrabrost.

Nakon nekog vremena ustala je i polako povukla majicu prema gore, otkrivajući svoja leđa. Paralelni ožiljci bili su pruge sastavljene od nedavno zaraslih opeketina, šavova i umjetne kože. Pustila ih je da je gledaju nekoliko trenutaka, a onda je sjela, spustila majicu i zagrlila samu sebe rukama.

«Nakon što nam je krhotina asteroida oštetila brod, pokušavali smo popraviti pogon. Ja sam pala i ležala bez svijesti na vreloj rešetki.»

Sljedeći je bio Marin, muškarac u sivoj košulji. Grupa je čula tih izgovorenih riječi. «glad». I zatim nekoliko rečenica o borbi za preživljavanje, izgovorenih uz koncentraciju i pogнутa ramena.

Kada je došao red na Maju, nije bila sigurna što da kaže. Bila je šokirana pričama koje je čula i osjećala se distanciranom od vlastitih uspomena. «Reci prvo što ti pada na pamet,» podsjetila je voditeljica.

«Palme i pijesak.» rekla je Maja.

«Zašto palme?»

«Tamo gdje sam bila rasle su palme, sa zelerim listovima i plodovima koji su padali na tlo. Bile su iste, svuda kamo bih god krenula.»

Nije znala što bi drugo rekla i čekala je da voditeljica naznači da je netko drugi na redu. Međutim, Dominik je bio taj koji je prekinuo tišinu, rekavši blago ciničnim tonom:

«Palme... blago tebi curc.»

* * *

Sljedećeg dana pričali su o medicinskim tretmanima koje su prošli i o svemu što su još trebali proći da bi bili fizički zdravi. Maja je slušala o detoksikaciji, transplantacijama kože, kirurškim zahvatima i estetskim operacijama. Kada je došao red na nju, rekla je da joj nije bilo ništa.

«Kako misliš ništa?» pitao je Dominik.

Maja se trudila da gleda u njegove oči, a ne u ožiljak na licu. «Bila sam sasvim zdrava.»

«Pa zašto si onda bila mjesec dana u bolnici?»

«Zbog pretraga koje su obavljali. A onda zato što je mjesec dana u bolnici minimum za uključivanje u ovakvu terapijsku grupu. Liječnici su smatrali da mi je terapija potrebna, iako sam fizički bila zdrava.»

«Ovdje niste zbog fizičkih trauma koje ste proživjeli,» rekla je voditeljica. «Iako i o njima treba pričati, one su samo dio onoga što vam se dogodilo.»

«Ma znam da je tako, ali imam dojam da je Maja jedina koja je ovamo stigla s ljetovanja,» dodao je Dominik ciničnim tonom i nervozno ustao sa stolice. Voditeljica je odgovorila smireno: «Ovdje ste zato da biste se bolje upoznali, a ne da biste procjenjivali tuđa iskustva. Molim te daj vremena i sebi i svima nama.»

Sljedeća dva dana Maja je bila šutljiva na terapiji. Ostali učesnici polako su se otvarali i sve lakše govorili o sebi i o svojim iskustvima. Maja je počela imati dojam da ne pripada grupi. Svaki puta kada bi započela govoriti učinilo bi joj se da su njena iskustva banalna prema iskustvima ostalih. Želja da svoja sjećanja podijeli s njima polako je prestajala imati smisla.

Jednom, kada ju je voditeljica pokušala potaknuti da govoriti, ustala je i prišla velikom ogledalu koje je prekrivalo jedan dio zida i zagledala se u svoj obraz. «Dodite ovamo, svi, i pogledajte sami sebe. Pogledajte kako izgledate!»

Voditeljica ju je podržala ustajući sa stolice, prišla je ogledalu a ostali su je slijedili. Petero ljudi gledalo je u vlastite odraze. Nekoliko trenutaka kasnije svi su gledali u Maju. Troje iscrpljenih rekonvalescenata i blijeda voditeljica promatrali su ženu koja je izgledala kao da se upravo vratila s odmora - sjajna kose, glatko i preplanulo lice, mišićavo ali ne premršavo tijelo. Maja je spustila glavu i neko vrijeme gledala u pod, a zatim je otišla iz prostorije.

* * *

Tog popodneva ju je voditeljica pozvala na razgovor. Maja je ušla u mali ured i umorno sjela u fotelju.

"Prije nego išta kažeš, Dominik je poručio da se ispričava što je bio bezobrazan prema tebi."

Maja je klimnula glavom. "Ovo nema veze s njim niti s ostalim članovima. Ne želim više sudjelovati u grupnoj terapiji," rekla je. "Osjećam da ne pripadam tamo. Čula sam toliko mučnih, teških iskustava. A ja sam doista provela 4. mjeseca na tropskom otoku. Nitko me nije ugrožavao. Umjesto toga, planet me je čuvao. Znam da ne vjerujete u to ali istina je."

"To da te je neko čuvao je tvoj dojam, nema potrebe da raspravljamo o tome. Ti si to tako doživjela. Također, doživjela si to kao teško iskustvo, iako može zvučati kao odmor. Nitko izvana ne može procijeniti koliko je nešto za određenu osobu bilo teško."

Maja je slegnula ramenima. "Nitko ne može osporiti da nisam imala niti ogrebotine, te da niti jedan jednini dan nisam bila bez hrane. Nitko me nije taknuo. Ne bih trebala imati nikakvu traumu. Ne spadam ovamo."

"Ipak spadaš, potrebno ti je ovakvo liječenje."

"Ne, ako mi je potrebno, to znači da sam vrlo slaba osoba - jer me je slomilo nešto neusporedivo blaže od onoga što su proživjeli svi ostali."

"Ipak nemoj otići dok nam svima ne ispričaš što ti se desilo," rekla je voditeljica odlučno, ali Maja je već ustala iz fotelje.
"Hvala vam na svemu, ali moram otići."

* * *

Pripremila se za putovanje, rezervirala mjesto u sljedećem transporteru. Provela je dan u spremaju stvari. Noću, u svojoj sobi, ležala je budna i razmišljala je o tome što će učiniti kada se vrati kući. Morala je nastaviti život, krenuti dalje, dokazati samoj sebi da joj nije ništa. Razmišljala je o povratku na posao i o tome kako će se osjećati kad nastavi raditi kao tehničar na međuvjezdanom teretnom brodu. Promjena zanimanja nije dolazila u obzir. Nije to samoj sebi mogla dozvoliti to bi značilo da je vrijeme provedeno na planetu ipak utjecalo na nju. To bi značilo da je ipak slaba, krhka... jer treba pomoći i oni drugi koji su proživjeli puno teže stvari. No ubrzo su joj se misli vratile vremenu provedenom na planetu. Nije mogla misliti na nešto drugo pa je pokušala ne misliti uopće. Ispraznila je um i nastojala zaspasti. Sanjala je pijesak na svojoj koži i ispod noktiju. I kako noktima urezuje vlastito ime u koru palminog debla.

Probudila se s olakšanjem, sretna zbog spoznaje da je u bolnici. Ustala je i prošetala sobom, popila malo soka i pokušala nešto čitati. Međutim, misli su se opet vraćale pijesku, valovima i palmama. Nesposobnost da prestane razmišljati o tome bila je zastrašujuća ali istovremeno i otupljujuća.

Da bi promijerila tijek vlastitih misli, pokušavala je zamisliti sebe na mjestu drugih ljudi iz svoje grupe. Zapitala se da li bi bila u stanju preživjeti Dominikova, Inina i Marinova iskustva. I koliko bi njima bilo teško, ili lagano, proživjeti njezina.

Pokušala je zamisliti njihove ožiljke na svome tijelu, osjećaj gladi, hladnoće, fizičkog bola. Znala je puno o tome, slušala ih je kako pričaju zadnjih nekoliko dana. Ona je šutjela. Odjednom joj se učinilo da im ipak duguje da ispriča i svoja, prije nego ode.

Ujutro, kada je došla na terapiju, grupa je već počela s radom. U trenutku kada je ušla u prostoriju, razgovor je utihnuo. "Drago mi je što si nam se odlučila vratiti," rekla je voditeljica.

Troje ljudi promatralo ju je šutke, a onda je netko od njih pokazao rukom na praznu stolicu i pozvao je da sjedne.

"Željela bih vam ipak ispričati što mi se dogodilo. Možda će vam se činiti banalno, ali ipak ću pokušati."

* * *

Onesvijestila sam se tijekom pada i kada sam se probudila imala sam osjećaj da se nalazim u raju. Ležala sam na mekom pijesku, ispod palme. Povjetarac je donosio miris mora, čuo se šum valova. Kada sam se malo podigla, ugledala sam plažu koju su zapljuškivali valovi. More je bilo zeleno-plavo, a na modrom nebu naziralo se nekoliko malenih oblaka.

Uspravila sam se na pijesku i pogledala oko sebe. Ostaci od nesreće ležali su svuda uokolo, neki dijelovi su izgledali nagoreno. Ustala sam i potražila pogledom ostatke svog šatla..

Osjetila sam bol u nozi, sagnula sam se i ugledala posjekotinu koja je krvarila. Nisam pokušala zaustaviti krvarenje, odvukla sam se bliže olupini broda.

Pokušala sam ući u olupinu broda i pronaći uređaje za komunikaciju, ali unutrašnjost je djelovala potpuno uništenu.

Sjela sam na pijesak i plakala. Noga je polako krvarila i trebala mi je dugo da se dovoljno pribjerem da pokušam zaustaviti krvarenje. Pronašla sam komad tkanine i povezala posjekotinu što sam bolje mogla. Nije skoro uopće boljelo, ali znala sam da sam izgubila puno krvi. Počela sam osjećati slabost i nisam više mogla hodati. Legla sam u hladovinu na pijesak i plakala sve dok nisam zaspala.

Probudila sam se pod istom palmom, u umirujućem hladu pored mora. Tek kada sam se uspravila vidjela sam ostatke letjelice oko sebe. Izgledali su drugačije i manje, trebalo mi je neko vrijeme da shvatim da su djelomično prekriveni pijeskom. Cijeli prostor oko olupine izgledao je kao da je upravo završila pješčana oluja. Pregledala sam ranjenu nogu i s iznenadenjem shvatila da je posjekotina puno bolje, da ne krvari i da je počela zacjeljivati. Ustala sam oprezno, više pužući nego hodajući. Bila sam gladna i žedna te sam razmišljala o tome da pokušam kopati i pronaći zalihe hrane koje bi trebale biti sačuvane u brodu. No za to bi mi trebalo više snage nego sam imala.

Maja je gledala u pod i govorila polako. Nije se usuđivala pogledati u oči članovima svoje grupe. Slušali su je u tišini, bez komentara. Bila je djelomično svjesna njihovog disanja, povremenih pokreta i šuškanja odjeće.

Trgnula sam se kada je jedan veliki žuti plod pao na pijesak pored mene.

Pogledala sam iznad sebe i vidjela krošnju palme s još nekoliko takvih plodova.

Podigla sam plod koji je podsjećao na veliku jabuku. Izgledao je zrelo i sočno. Bila sam dovoljno žedna da zaboravim na oprez i pokušam zagristi. Bio je sladak i sočan, ukus koji je smanjivao žđ, a ujedno smirivao i tješio. Pojela sam ga brzo, gutajući meko žuto meso ploda, a zatim iscrpljeno legla na pijesak.

Kada sam se sljedeći puta probudila, od cijele olupine broda ostalo je još samo nekoliko komada oplate, koji su stršili iznad pjeska. Nisam shvaćala kako je moguće da ih pjesak zatrpa tako brzo. Bila sam sigurna da nije bilo vjetra, jer bi me bio probudio. Pretpostavila sam je da je oplata potonula jer je bila preteška. No, ja sama nisam tonula u pjesak, tlo se činilo čvrstim koliko i bilo koja pješčana plaža na Zemlji.

Skinula sam cipelu i podigla nogavicu da pogledam u kakvom mi je stanju noge. Posjekotina je gotovo zarasla, ostala je još samo duguljasta krasta i mrlja od sasušene krvi. Protrljala sam kožu oko zarasle rane i otkrila da me uopće ne boli, da izgleda sasvim normalno. To je bilo vrlo neobično, nisam shvaćala kako je rana mogla zarasti tako brzo.

Sjedila sam tako neko vrijeme, razmišljajući. Kada sam posegnula za cipelom shvatila sam da je nestala. Počela sam pretraživati pjesak oko sebe, sasvim zbumjena. Pronašla sam jednu traku, povukla je i iz pjeska izvukla cijelu cipelu.

Nisam shvaćala kako je cipela mogla tako brzo potonuti u pjesak. No činilo se da su tonuli i ostaci broda i sve stvari osim mene same. Uplašila sam se da će i ja uteuti u pjesak ako zaspem. To je bila zastrašujuća pomisao. No ništa lakša nije bila ni pomisao o tome da uskoro neće biti ničega oko mene, osim pjeska i palmi.

Prišla sam olupini broda i počela otkopavati kemiade oplate gotovo posve prekrivene pjeskom. Pokušala sam maknuti pjesak rukama, no išlo je vrlo sporo. Pokušala sam naći nešto što bi poslužilo kao lopata, ali nije bilo baš ničega pa sam nastavila rukama. Uspjela sam iskopati rupu, pokušala izvući dio metalne ploče tako da imam s čime kopati dalje. Nakon nekog vremena bila sam posve zadihana i iscrpljena, a rupa koju sam kopala nije se povećavala. Pjesak se urušavao jednakom brzinom kojom sam ga ja otkopavala. Činilo mi se da mogu vidjeti kako ostaci broda tonu sve dublje. Kada sam konačno odustala i sjela na pjesak, sa palme je pao još jedan plod točno meni nadohvat ruke.

Na mjestu gdje sam se nalazila nije bilo noći pa nisam mogla odrediti koliko je dana prošlo. Ali kada sam se sljedeći puta probudila, ostatak broda nije više bilo. Nije bilo niti odijela koje sam svukla jer je bilo prevruće. Odijelo sam bila ostavila prebačeno preko jednog nagnutog palminog debla, no mora da je palo dok sam spavala i uteulo u pjesak. Od svih stvari koje sam imala ostala mi je samo tanka odjeća na meni, cipele i nekoliko malih predmeta u džepovima. Odlučila sam istražiti prostor na kome sam se nalazila. Otkrila sam da se pojasi na kome su rasle palme proteže dvadesetak metara u širinu uz morsku obalu. Iza toga je bio samo pjesak, dokle je sezao pogled.

Pokušala sam hodati po pjesku, ali bilo je prevruće. Vratila sam se na mjesto na kome je, ispod pjeska, bila olupina broda. Sjela sam na pjesak i shvatila da nisam sigurna je li uopće isto mjesto - sve su palme bile iste.

Uzela sam mali metalni uredaj kojegam imala u džepu, i koji je bio beskoristan sada kada više nije bilo broda. Izgrebla sam njime deblo palme pod kojom sam sjedila, tako da je mogu kasnije prepoznati. No kada sam malo kasnije pogledala, traga više nije bilo, deblo je zacijelilo kao i moja noga, samo još brže.

Pokušala sam mjeriti vrijeme. Nije bilo noćnih perioda pa sam spavala nerodovito i broj spavanja nije mogao poslužiti kao mjera vremena. Svaki puta kada bih osjećila glad, u mojoj blizini bi pao neki plod. Nisu imali koščice niti nešto što bi se moglo sačuvati, ali pokušala sam brojati koliko sam ih pojela. Kada sam stigla do dvadeset, pomiješala sam brojeve i nisam više mogla pamtiti, pa sam krenula iz početka.

Počela sam se kupati u moru, ali nisam se usudivala svući odjeću i cipele da ne potoru u pjesak. Kupala sam se odjevena i kasnije puštala odjeću da se suši na meni. To je bilo vrlo neugodno, pa sam odustala. Svakla bih odjeću i ostavila je na pjesku i na brzinu se okupala. Poslije bih odjevne predmete izvukla iz pjeska, stresla i obukla ponovno.

Prvo sam ostala bez cipela u stvari jedne, ali drugu onda nije niti imalo smisla čuvati. Hlače i košulju sačuvala sam za vrijeme slijedećih četrdeset pojedenih plodova. No onda su se hlače razderale dok sam ih izvlačila iz pjeska, a uskoro se to desilo i s košuljom. Izgubila sam i sadržaj džepova, a rublje koje sam nosila se počelo raspadati na komadiće. Nakon nekog vremena nisam više imala ničega što sam donijela sa sobom.

Bila sam potpuno gola, na beskrajnoj plaži. Koža mi je potamnjela na suncu, ali bez opekolina koje bih dobila da sam bila na nekom ljetovanju i sunčala se bez zaštite. I dalje bi - svaki puta kada bi ogladjnjela, jedan plod padaо pored mene. Shvatila sam da me je planet ne neki način čuvao.

Pokušavala sam doći do kraja plaže. Hodala sam uz rub mora, po dijelu gdje su valovi zapljuskivali vlažni pjesak tamo je bilo najlakše hodati jer je tlo bilo ravno i nije bilo vruće. Hodala sam danima - nabrojala sam više od pedeset pojedenih plodova, a plaža je još uvijek nalikovala na onaj dio na kojemu sam bila prvog dana.

Planet nije pokazivao nikakve tragove mog prisustva. Nisam mogla ostaviti trag na kori drveta niti na pjesku. Nisam čak mogla vidjeti niti svoj vlastiti odraz, jer nije bilo nikakve glatke površine od koje bi se odbijala svjetlost. Brojanje pojedenih plodova prestalo bi imati smisla kada bi se približila broju 50, jer nisam bila u stanju zapamtiti više. Pokušala sam nekako, barem približno, označiti da sam nabrojala 50 plodova.

Pokušala sam napraviti trag na samoj sebi - načinila sam ogrebotinu na svojoj ruci. Namjeravala sam nakon svakih 50 plodova samoj sebi napraviti ožiljak. No ogrebotina je zacijelila prije nego sam stigla nabrojati slijedeća tri ploda. Pokušala sam još jednom s dubljom ogrebotinom, no ona nije potrajala puno dulje.

Planet mi nije dozvoljavao da ostavim traga na njemu, ali nije mi dozvoljavao niti da ostavim traga na samoj sebi. Noktima sam vukla crte po svome tijelu i otkrila da me to skoro uopće ne boli. Gledala sam vlastitu krv kako kapa na pjesak - kapljica bi dotaknula pjesak i raspršila se, bojeći ga u tamniju, smeđkastu nijansu. No onda bi se natopljena zrnca počela širiti, stvarajući svjetliju i širu mrlju. Nakon nekog vremena na pjesku nije ostalo nikakvog traga.

Palme i pjesak počele su mi se činiti nekako nestvarnim, kao da ih sanjam. Nakon nekog vremena počela sam imati osjećaj da sam i ja sama jednako nestvarna kao i te palme. Da ne postojim. Hodala sam rubom plaže do iznemoglosti i prestala jesti plodove koji su padali pored mene, jer je glad bila jedino što sam osjećala. No nakon nekog vremena bi žed i tupa mučnina u želudcu postali nepodnošljivi i upravo tada bi jedan od plodova pao kraj mene, i to veći i sladi od uobičajenih. Planet se brinuo za mene.

Nisam znala koliko dugo sam bila na planetu kada sam osjetila podrhtavanje tla i vidjela šat koko se spušta na pjesak. I mali brod i ljudi na njemu činili su se nestvarnim.

* * *

Kada je završila, neko vrijeme su svi sjedili u tišini, sve dok Ina nije rekla: "Tvoje iskustvo nije banalno, zašto bi bilo."

Maja ju je pogledala zahvalno.

"Ja sam se na početku smijao kada si spominjala palme," rekao je Dominik. "Ali sad shvaćam da je svatko od nas imao drugačije iskustvo. I to se ne može usporediti. Ne postoji skala za ljudsku patnju niti za stupanj traumatičnosti iskustava. Ljuči se bore s onime s čime se moraju boriti, i to čine najbolje kako znaju."

Maja se nasmiješila. Po prvi puta od početka terapije, počela se osjećati prihvaćeno. Postajala je svjesna da je dio grupe.

Shvatila je da joj je drago što je došla na terapiju. Odlučila je učiniti nešto što se ne bi usudila do tada. Ustala i potražila nešto u džepu. Pronašla je ruž za usne i prišla ogledalu na zidu. Napisala je velikim slovima svoje ime: MAJA. Zatim se vratila na svoje mjesto i zagledala u slova koja nisu bljedila, u smeđe-crveni trag na glatkoj površini.

Nastavili su razgovarati o svojim iskustvima, o onome što ih je dijelilo i istovremeno zbližavalo svjesni da su ovdje, svi četvoro, zato jer su uspjeli sačuvati vlastito tijelo i vlastiti razum, nisu se raspali na komadiće. Ali borba nije gotova, sada moraju pomoći jedni drugima da je završe. I nisu sami u tome, pomislila je Maja.

Tereza Rukober

100 I VIŠE PITANJA O SVIJETU MILESA VORKOSIGANA

Ova su pitanja sastavljena iz zabave i odnose se na knjige u hrvatskom prijevodu, izdanje Algoritma. Ako možete bez provjeravanja u knjigama odgovoriti na više od 90% pitanja, ne zabrinjavajte se, niste jedini. PAŽNJA: Pitanja sadrže spojere za većinu knjiga o Milesu.

1. Nabroji sve kćeri Koudelke.
2. Nabroji 5 jacksonskih Kaća.
3. Ekaterinino puno konačno ime?
4. Najčešći opisni pridjev koji se koristi za majora Zamorija?
5. Kako se zvala žena vedrog lica koja je proganjala Cordeliju u brodu na putu za Koloniju Beta nakon rate?
6. Što misle Betanci kad kažu ono?
7. Kad je Miles, u jednoj lešoj fazi, odabrao iz podruma najbolje, najstarije i najrjeđe djeđovo vine, što je otkrio?
8. Da su Betanci prvi stigli na Sergyar, što bi on sada bio?
9. Zašto je Miles pao na Rowan Duroru?
10. Gdje je pokopan Amor Klyeuvi?
11. Opisni pridjev u imenu sergyarske kuge?
12. Što je Quartz?
13. Koliko je osoba bilo prisutno u autu kad su se Mark i Miles vraćali s proslave u kuću Vorkos:gan?
14. Jedna od teorija zbog čega Barrayarci vole vatromet?
15. Ime Elenine majke?
16. Je li Bazu povučen nalog za četiri konja?
17. Što je Betancu šaran?
18. Kada veledostojnice režu svoju kosu?
19. Gdje je Mark zaracio svoj prvi milijun i o kojem se iznosu zaprovo radilo?
20. Galenijevo rođeno ime i prezime?
21. Milesov je prijedlog bio da stave Komarranina na čelo...?
22. Čije su stare kosti našle način da vladaju i iz groba?
23. Kako brđani love ribu?
24. Kako zvati brđanku koja trči brže od svoje braće?
25. Kako u mraku izgleda Milesovo naslijedeno zemljište?
26. Gdje je i zašto baš tamo pokopan Bothari?
27. Tko je bio "mali lord"?
28. Kako se zvala kćer Terse Boni?
29. Kako se zove kvadarski balet?
30. Koliko je Nicol platila Belu i Milesu za misiju njenog spašavanja?
31. Koliko holograma mogućih potomaka s Nicol ima Bel?
32. Po čemu je Sergyar dobio ime?
33. Nabroji članove Markove crne gomile.
34. Navedi redoslijed Ekaterininih Veličanstvenih maslobuba i koji se kome svidio?
35. Koja su prava imena Kou i Drou?
36. Kakve, po Ivanu, postaju mlake barrayarske studentice?
37. Kako su nazvali mačku?
38. Zvanje Cordelije Naismith?

39. Kako je Cordelia opisala Aralovo seksualno određenje?
40. Ime Ekaterinino oče?
41. Nikkijevo puno ime?
42. Kako je Gregor zvao Drou?
43. Koga su, po Cordeliji, trebali unajmiti pri pogubljenju Carla Vorhalasa?
44. Kod bunkera na Sergyaru, gdje je bio Sens, a gdje Koudelka?
45. Kako je glasila Piotrova poduka iz jahauja Cordeliji?
46. Zašto Miles ne pušta Duva na svoj tavan?
47. Jesu li su se garderohe Milesa i Ekaterine slagale prije vjenčanja? Zašto?
48. Tko je Rebecca Galen i što je posebno u vezi s njom?
49. Kako Komarrani zovu barayarsko teraformiranje?
50. Koji je IS gradskog komedijaša, a tko mu je veza?
51. Što opisuje pridjev taurastost?
52. Koji izraz koristi Elli Quinn za ubijanje?
53. Što krv spire?
54. Što je Mark Cordeliji kao Betanki?
55. Nadopuni Ellin izraz: Mali Mark ...?
56. Mladi Illyan je imao lice koje je podsjećalo na...?
57. Russo Gupta ili...?
58. Nadopuni: Necklinovi...?
59. Kyrilov otok ili Loger...?
60. Kad ga je Ekaterina pitala, u njegovoj bivšoj spavaćoj sobi, Miles je odgovorio da se pretvarao da je galaktički...?
61. Nadopuni: Vi ste Betanka. Vi...?
62. Nadopuni nadimak: Komarrski...?
63. Kada se Miles morao zapitati "Gdje je, dovraga, Brazil?" i kakve veze to pitarje ima s piranama?
64. Kad je Barrayarcima isporučeno sedamnaest "bebica", koji je bio Cordelijin odgovor na pitanje "Zašto ih nisu jednostavno abortirali?"
65. Cmo na crnom sa...?
66. Nadopuni: Raširi noge, kučko, ili...?
67. Ptice i...?
68. Što je to samoumnožavajuće zrnje?
69. Ako je Taura bila Pepeljuga, tko je na kraju bio princ?
70. Kako se čovjeka može ubiti ošmutom?
71. Koje igle iz iglenjaka zuje?
72. Nabroji sve pačeve kćeri Koudelkinih.
73. Koja je titula osobe kojoj je Roic prišio ime "Madame Estelle"?74. Najdraža Taurina boja?
75. Za Nikkiju, čiji se brat zove stric?
76. S kime spava Illyan?
77. Da je Ekaterinin naum kad je lupila Alexija uspio, što bi se bilo dogodilo?
78. Kakve je ljepotice trebalo dovoditi pred Gregora?
79. Kako Ivan naziva grekofonsku populaciju Barrayara?
80. U čemu je problem s Milesovim djevojkama?